

ARANY JÁNOS: TENGERI-HÁNTÁS

A többszólamú ballada

**Készítette:
Szűcs Budai Engelbert
magyartanár**

ARANY JÁNOS BALLADÁINAK CSOPORTOSÍTÁSA

Arany pályaképében két nagy balladaíró korszak van:

- ◉ egyik az ötvenes évek, ezeket a **nagykőrösi balladák** néven foglalhatjuk össze;
- ◉ a másik nagy csoportba az **Őszikék balladái** tartoznak;

Balladáit csoportosíthatjuk:

témájuk szerint:

- ◉ történelmi (pl.: *A walesi bárdok*)
- ◉ népeletből merített (*Tengeri-hántás*)
- ◉ románcos (Pázmán lovag, Rozgonyiné)
- ◉ lélektani (pl. Ágnes asszony, *A walesi bárdok*)

szerkezetük szerint:

- ◉ egyszólamú, vonalszerűen előrehaladó (pl.: *A walesi bárdok*)
- ◉ többszólamú, vonalszerűen előrehaladó (pl.: *Tengeri-hántás*)
- ◉ egyszólamú, körkörös felépítésű (pl.: Ágnes asszony)

RÖVIDEN

A WALESI BÁRDOKRÓL

A költőt felkérték, hogy írjon üdvözlő ódát az 1857 májusában első ízben Magyarországra látogató uralkodópár köszöntésére, de Arany elutasította a felkérést, s megírta *A walesi bárdokat*.

Témája: a zsarnoki erőszakon aratott erkölcsi győzelem.

- Edward angol király látogatása a leigázott walesi tartományban,
- vacsora a Montgomery várban,
- a bárdok ellenszegülése, átká,
- majd a király bosszúja
- s végül a lelkiismeretének háborgása, elméjének megbomlása.

Szerkezete: egyszólamú, vonalszerűen előrehaladó a történetmesélése.

TENGERI-HÁNTÁS

Ropog a tűz, messze süt a vidékre,
Pirosan száll füstje fel a nagy égre;
Körülállja egynehány fa,
Tovanyúlik rémes árnya;
S körül űli a tanyáknak
Szép legénye, szép leánya.

„Szaporán, hé! nagy a rakás; mozogni!

Nem is illik összebúva susogni.

Ki először *piros* csőt lel,

Lakodalma lesz az ősszel.

- Tegyetek rá! hadd lobogjon:

Te gyerek, gondolj a tűzzel.

-Dalos Eszti szép leány volt, de árva.

Fiatal még a mezei munkára;

Sanyarú volt beleszokni:

Napon égni, pirosodni,

- Hüvös éj lesz, fogas a szél! -

Derekának hajladozni.

Deli karcsú derekában a salló,

Puha lábán nem teve kárt a talló;

Mint a búza, piros, teljes,

Kerek arca, maga mellyes,

- Teli a hold, most buvik fel -

Az egész lyány ugyan helyes.

TENGERI-HÁNTÁS

Tuba Ferkó juhót őriz a tájon:
Juha mételyt legel a rossz lapályon,
Maga oly bús... mi nem éri?
Furulyája mindig sí-ri,
- Aha! rókát hajt a Bodré -
Dalos Esztert úgy kíséri.

Dalos Eszti - a mezőre kiment ő,
Aratókkal puha fűvön pihent ő;
De ha álom ért reájok,
Odahagyta kis tanyájok'
- Töri a vadkan az „írtást”-
Ne tegyétek, ti leányok!

Szederinda gyolcs ruháját szakasztja,
Tövis, talló piros vérit fakasztja;
Hova jár, mint kósza lélek,
Ha alusznak más cselédek?...
- Soha, mennyi csillag hull ma! -
Ti, leányok, ne tegyétek.

TENGERI-HÁNTÁS

Tuba Ferkó a legelőt megúnta,
Tovahajtott, furulyáját se fúttá;
Dalos Eszter nem kíséri,
Maga halvány, dala sí-rí:
- Nagy a harmat, esik egyre -
Csak az isten tudja, mér' rí.

Szomorún jár, tébolyog a mezőben,
Nem is áll jól semmi dolog kezében;
Éje hosszú, napja bágyadt,
Szive sóhajt - csak egy vágyat:
- De *suhogjon* az a munka! -
Te, halál, vess puha ágyat.

Ködös őszre vált az idő azonban,
Török is már a tengerit Adonyban;
Dalos Eszter csak nem jött ki:
Temetőbe költözött ki;
- Az a Lombár nagy harangja! -
Ne gyalázza érte senki.

TENGERI-HÁNTÁS

Tuba Ferkó hazakerült sokára,
Dalos Esztit hallja szegényt, hogy jára;
Ki-kimén a temetőbe
Rossz időbe', jó időbe':
- *Kuvikol* már, az ebanyja! -
„Itt nyugosznak, fagyos földbe.”

TENGERI-HÁNTÁS

Maga Ferkó nem nyughatik az ágyon,
Behunyt szemmel jár-kei a *holdvilágon*,
Muzsikát hall, nagy-fenn messze
Dalos Eszti hangja közte,
- Ne aludj, hé! vele álmodsz -
Azt danolja: „gyere! jöszte!”

Nosza Ferkó, felszalad a boglyára,
Azután vidorabb lesz, majd sebesebb
Kapaszkodnék, de nem éri,
Feje szédül: mi nem éri?...
- Tizenkettőt ver Adonyban:
Elég is volt ma regélni. -”

TENGERI-HÁNTÁS

Lohad a tűz; a legények subába -
Összebúnak a leányok csuhába;
Magasan a levegőben
Repül egy nagy lepedő fenn:
Azon ülve muzsikálnak,
Furulyálnak, eltünőben.

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

az Őszikék balladáái közé tartozik

az öregkori balladák fő témái: szerelem, bűn és bűnhődés

témája: a népi életből származik

tengeri/kukorica hántás/fosztás

cselekmény: többszólamú

1. kerettörténet: maga a tengerihántás története
2. történet a történetben: Tuba Ferkó és Dalos Eszti története

az elbeszélő kiléte:

elsődleges elbeszélő – a tengerihántást elmondó

másodlagos elbeszélő (a tengerihántás egyik résztvevője) –
Ferkó és Eszti történetét elmondó

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

Ballada jellemzői:

párbeszéd

A walesi bárdokban – szereplők egymással beszélnek

Edward király:

Van-e ott folyó és földje jó?

Legelőin fű kövér?

Használt-e a megöntözés:

A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,

Ha oly boldog-e rajt'

Mint akarom, s mint a barom,

Melyet igába hajt?

Királyi szolga:

Felség! valóban koronád

Legszebb gyémántja Velsz:

Földet, folyót, legelni jót,

Hegy-völgyet benne lelsz.

S a nép, az istenadta nép

Oly boldog rajta, Sire!

Kunyhói mind hallgatva, mint

Megannyi pusztá sir.

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

Ballada jellemzői:

Párbeszéd

Tengeri-hántásban – a történet elbeszélője a hallgatósághoz beszél

„Szaporán, hé! nagy a rakás; mozogni!

Nem is illik összebúva susogni.

Ki először *piros* csőt lel,

Lakodalma lesz az ősszel.

- Tegyetek rá! hadd lobogjon:

Te gyerek, gondolj a tűzzel.

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

konfliktus

A walesi bárdokban – a zsarnok nem köszöntése, hallgatás, a bárdok éneke

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Körötte csend amerre ment,
És néma tartomány.

Ti urak, ti urak! hát senkisé
Koccint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti velsz ebek!
Ne éljen Eduárd?

Egymásra néz a sok vitéz,
A vendég velsz urak;
Orcáikon, mint félelem,
Sápadt el a harag.

Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. -
Ajtó megől fehér galamb,
Ősz bárd emelkedik.

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

konfliktus

Tengeri-hántásban – a szereplői a szokástörvényt (közerkölcst) megsértve halállal, illetve tébollyal tetézett öngyilkossággal bűnhődnek

Dalos Eszti - a mezőre kiment ő,
Aratókkal puha fűvön pihent ő;
De ha álom ért reájok,
Odahagyta kis tanyájok'
- Töri a vadkan az „írtást”-
Ne tegyétek, ti leányok!

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

Szerkezeti felépítés:

- I. rész: a keret – 1. és a 14. versszak
- II. rész: Ferkó és Eszti története – 2-13. versszak

Tuba Ferkó elhagyta megesett szeretőjét, Dalos Eszti, mikor Ferkó a leány öngyilkossága után visszatér falujába, a lelkifurdalás betegé, holdkórossá teszi, s a templom tornyára felmászva lezuhan

Szereplők:

A leány: **Dalos Eszti**

A fiú: **Tuba Ferkó**

Vezetéknév típusai: (Személynévből – pl. Ádám Attila; Foglalkozásból – pl. Szűcs; Ragadványnevek – pl. Nagy (tulajdonságból), Arany (köznévből), Bíró (tisztségből), Horvát (származásból); Elszármazásból – pl. Budai; Idegen eredetű – pl. Müller;

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

Név elemzése:

Az *Eszter* név kedves, barátságos, nyílt személyiség. Alapvetően jó természetű. Beszédes természetéből adódóan könnyen ismerkedik és barátkozik. Szívesen és bizalommal fordulnak hozzá (nyílt és őszinte természete miatt) azok, akiknek nehéz a helyzetük.

A *Ferkó*: aktív, temperamentumos, komoly, gondolkozó, agyafúrt, jó üzleti képességekkel rendelkező egyéniséget takar. Döntéseiben semmi és senki nem befolyásolja. Nem bírja ha felügyelik, igényli a szabadságot.

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

A strófák 5. sora:

- kiszólnak a jelenlévőkhöz
- utalnak a mesélt történetre
- érzelmi reakciókat közvetítenek
(szigor, szánalom, aggodalom, együttérzés)

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

- **Tegyetek rá! hadd lobogjon:**
tegyetek a tűzre
kezdjük el a történetet
- **Hüvös éj lesz, fogas a szél!:**
valami lappangó rossz bekövetkeztére utal
- **Teli a hold, most buvik fel:**
az égen tényleg megjelenik a hold
Eszti most lép felnőtt korba, élete küszöbén áll

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

- **Aha! rókát hajt a Bodré:**
a kutya valóban a rókát ugatja
Ferkó udvarolni kezd Esztinek
- **Töri a vadkan az „írtást”:**
ágropogás hallatszik
Ferkó menekül
- **Soha, mennyi csillag hull ma!:**
Hullócsillagokat látni az égen
Eszti, a megesett lány állapotára utal

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

- **Nagy a harmat, esik egyre:**
harmat képződik a fűszűlakon
Eszti zokogása
- **De suhogjon az a munka!:**
a lanyhuló munkakedvre utal - az élet nem áll meg –
dolgozni kell
Esztiért jön a Kaszás, a halál
- **Az a Lombár nagy harangja!:**
valóban megszólal a templomi harang
Esztiért harangoznak

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

- ***Kuvikol* már, az ebanya!:**
megszólal a halálmadár
- **Ne aludj, hé! vele álmodsz:**
ismét az alábbhagyó munkakedvre utal
Ferkó lelkiismerete szólal meg
- **Tizenkettőt ver Adonyban:**
valóban éjfél üt a templomi harang
Ferkóért szól a harang

TENGERI-HÁNTÁS ELEMZÉS

Nyelvezete:

Teli a hold, most búvik fel

telihold van

Behunyt szemmel jár-kei a holdvilágon

holdkóros

Tizenkettőt ver Adonyban

éjféi van

Lohad a tűz

parázslík a tűz